

ձայն կը տան յօգուտ կրեղիտի այն պատճառով, որ ծախսերը արդէն արված են: Նրանք ցաւում են զօրքերի մասին, որոնց խնդիրը այդպիսի քաղաքականութիւնը վրտանգաւոր և դժուար է դարձնում: Այդ խօսքերի դէմ Պամբետտա բողոքեց նրանց վիրաւորական համարելով զօրքերի համար: Այդպիսի մեղադրանքը ոչինչով չէ արդարանում: Ես առաջարկում եմ դուքս դը-Բրո-լին, ասաց Պամբետտա, հաղորդել մեզ իր ստրատեգիական տեղեկութիւնները: Այդ առարկայի մասին ես խորհրդակցել եմ գործին ծանօթ անձանց հետ և, թէպէտ ես շատ եմ ցանկանում զեղծութիւնի առաջն առնել, ես պէտք է բողոքեմ այն անարդարութեան դէմ, որ ցոյց են տալիս մեր գործապետներին, իսկ դրա պատճառը կուսակցական ոգին է (ծիծաղ): Գուք ծիծաղում էք: Ծիծաղեցէք, դա աւելի հեշտ է, քան թէ հերքել ասածները: Կերպրել ոչ մի նշանաւոր փաստ առաջ չը բերեց պատերազմական սխալները սպացուցանելու համար: Նիթէ դուք ճշմարիտ ոգևորված լինելիք ազգասիրութեամբ, որի մասին դուք այդպիսի Ֆրանքներ էք արտասանում, դուք արդարութեամբ կը վերաբերվէիք դէպքեր մեր գնեւ-րալները: Գուք կը յիշէիք, թէ նրանք ինչպիսի դժուարութիւններն դէմ են մարտունակ: Գուք կը հաւանելիք և այն քաղաքականութիւնը, որ միջոց տուեց զօրքերին կատարել իրանց պարտականութիւնը: Մեղադրանքների փոխարէն փաստեր առաջ բերեցէք: Ի՞նչի այդ փաստերը չը կան: Նիթէ Կերպրել ունի փաստեր, թող նրանց յայտնէ մեզ: «Գուք ինքներդ յանձն էք առնում պատասխանատուութիւն նախկին մինիստրութեան գործողութիւններին համար, նկատեց Կերպրել: Ինչ կը վերաբերի փաստերին, ահա ձեզ օրինակներ. մեր զօրքերը ուղարկվում են հարաւային Օւրան: Նրանք թուով քիչ են, բայց ընտրութիւնների ժամանակ այնու ամենայնիւ նրանց յետ են կանչում Ֆրանսիա: Պատերազմական մինիստրը առաջ յայտնեց, որ 1876 թուականին հաւաքած զօրքերին պէտք է իրանց դրօշակներէ մօտ պահել, իսկ յետոյ քաղաքական պատճառներով հրաժարվեցաւ այդ նախագծից: «Պամբետտա ասաց. «Այն պատասխանատուութեան մասին, որ ինձ վրա են դնում, պէտք է մի անգամ ընդ միշտ մեկնութիւններ տալ: Երբ հարցը նախկին մինիստրութեան այնպիսի կարգադրութիւններին է վերաբերում, որոնց արդէն ընթացք է տուած, լինեն նրանք պատերազմական թէ ֆինանսական կարգադրութիւններ, նրանց շարունակութեան և հետևանքների համար պատասխանատուութիւնը ես կատարելապէս ինձ վրա եմ առնում: Բայց անիրաւացի կը լինէր մեզ վրա պատասխանատուութիւն դնել մեր նախորդների դիտաւորութիւնների և ձեռնարկութիւնների համար: Կարող եմ արդեօք ես պատասխանատու լինել այն փաստերի համար, որոնք պատահել են այն ժամանակ, երբ ես գործողութիւնների ազատութիւն չեմ ունեցել: Ես պատասխանատու եմ միայն այն անցքերի համար, որոնք պատահում են նոյեմբերի 15-ից յետոյ: Ինչ կը վերաբերի Կերպրելի ներկայացրած փաստերին, նրանց մէջ շատ անգամ ենք լսել «դուք նրանով սկսեցիք, որ շատ քիչ զօրք ուղարկեցիք», ասում են մեզ: Կերպրել. Ես այդ չափով ես ասացի, որ դուք յետ կանչեցիք առանց այդ էլ թող զօրքերի մի մասը: «Պամբետտա. «Բայց դուք այդպէս չը սկսեցիք: Մինչդեռ նոյն իսկ Տունիսի արշաւանքի սկզբին մեզ մեղադրում էին, որ մենք շատ զօրք ուղարկեցինք մի խումբ խրոմիր-

ների դէմ: «Պամբետտա այնուհետեւ պաշտպանում էր պատերազմական մինիստրին, ասելով, թէ աւելի մեծ հողատարութիւն զօրքերի համար ոչ ոք չէր կարող ունենալ: «Ուրեմն ի՞նչի փոխելիք դուք այդպիսի պատուական մինիստրին», նկատեց Կերպրել: Պամբետտա. «Նիթէ քաղաքական վիճաբանութիւններին դուք կամենում էք անձնական բնավորութիւն տալ, ես պատրաստ եմ: Մարշալ Կոնրօբեր գովեց Տունիսի մէջ գործող վիճակներին և զօրապետներին, բայց նկատեց, որ Պամբետտա սխալվում է, կարծելով, թէ Տունիսի արշաւանքը օրինակելի կերպով էր կատարվում: Նա յիշեցրեց մարշալ Բիւթօին և ուրիշներին: Պամբետտան նկատեց, որ այն ժամանակվայ զօրապետներին այժմեանների հետ չէ կարելի համեմատել: Զները հեշտութեամբ տանում էին արշաւանքի դժուարութիւնները: Այնուհետեւ սենատը կրեղիտ հաստատեց 249 ձայներով: Այդ հարցի դէմ սենատի մէջ ոչ մի քուէ չը տրվեցաւ: Պատգամաւորների ժողովի նիստի ժամանակ Կրպիտ Հիւզ հաշիւ պահանջեց պատերազմական մինիստրից պաշտօնական նոր անձանց նշանակելու վերաբերութեամբ: Նա յիշեցրեց Պամբետտայի խօսքերը, որ նա կը նորոգի ծառայողների կազմակերպութիւնը: «Ես երբէք այդ չեմ ասել», նկատեց Պամբետտա: Հիւզ աւելացրեց, որ այդ բանը կայ կառավարչական նախագծի մէջ, մինչդեռ պաշտօնական մի քանի նոր անձանց նշանակելը ամօթալի է: Նախագահը Հիւզին կարգի հրաւիրեց: Վերջինը շարունակեց, թէ գնեւրալ Միրիբելի նման անձնավորութեանը գլխավոր շտաբի հրամանատար նշանակելը փաստաւոր է, որովհետեւ, ինչպէս երևում է պատգամաւորների ժողովի այժմեան նախագահի զեկուցումից 1877 թուականի ընտրութիւնների մասին, Միրիբել համախոհ էր մինիստր Բօշուէի հետ, որ մտադիր էր ունենացնել հանրապետութիւնը: Այդ մարդը այժմ գլխավորական ամենաբարձր պաշտօն է ստացել: «Նիթէ մայիսի 16-ի մինիստրութիւնը դատի կանչվել, շարունակեց Հիւզ, գնեւրալ Միրիբել պատժված կը լինէր: Գնեւրալ Պալլիքէ ներկայումս նմանապէս զննւորական նշանաւոր պաշտօն է ստացել: Միրիբելին աւելի մեծ իրաւունքներ են տուած, կարծես այն նպատակով, որ նրան կարելութիւն տրվի ֆեստել հանրապետութեանը: «Պատերազմական մինիստրը մեկնեց, որ գնեւրալ Միրիբել գործունեայ և աշխատասէր մարդ է: Մինիստրին այդպիսի մարդ հարկաւոր էր զօրքերի վերակազմութիւնը վերջացնելու համար: Նրա ազնւութիւնը անկասկածելի է: Պատերազմական բարձրագոյն խորհուրդը պէտք է ընդունակ մարդիկներից լինի կազմված: Կառավարութիւնը նրանց հետ ոչ մի համաձայնութիւն չէ կայացրել, մինչև նրանց չէ հրաւիրում մասնակցել խորհրդին: Քաղաքական պատճառները այս դէպքում աւելորդ էին, որովհետեւ հանրապետութիւնը ամուր հիմունքներ ունի: Մինիստրը ծածկում է իր պատասխանատուութեամբ իր բոլոր պաշտօններին: Նրա հաւատարմութիւնը դէպի հանրապետութիւնը մի զրաւական է, որ նա նոյնպիսի հաւատարմութիւն կը պահանջի և իր պաշտօնեաներից: Հաւատացնում են, որ սենատի անդամների լրացուցիչ ընտրութիւններից յետոյ Պամբետտա կը վերանորոգէ իր մինիստրութիւնը: Լէօն Սէ կը ստանայ ֆինանսների մինիստրի պաշտօն, իսկ Ֆրէյսինէ առևտրական մինիստրի:

ՆԱՄԱԿ ԱՆՍՏՐԻԱՅԻՑ
Վիեննա, 10 դեկտեմբերի
Վիեննայից անմիջապէս էին հասնում Սպարա-Ներար Կերպրանուհու գնալուց յետոյ, մինչդեռ ճակատագիրը բազմապատիկ անմիջապէս մի սուգ սահմանած էր Վիեննայից, ինչի թատրոնը հանդերձ հանդիսականօք չէր ծարակ անելով: Տակալին մի ամիս առաջ, նոյն թատրոնում, ջերմ ծախաւորութիւններու, կեցեցեցներու, ցնծութեան աղաղակներու և խնդութեան ձայններու արձագանքները բոլորովին չանհետացած, այս ամենին դառնակակիծ և ողբաղին լաց ու կոծերու գոչիւնները յաջորդեցին: Ըստ նոր տօմարի, ներկայ ամսոյս ութերորդ գիշերը ժամը 7-ին Վիեննայի երկինքը աղետալից մի լոյսով կարմրած էր. ամբողջ վերջին աստիճան անձկութեամբ և տխրագին մի լուռութեամբ կը դիտէր հոյակապ Ռինկ թատրոնը, որ, ինչպէս դիցարանական մի տաճար, կատաղի և լափիկ լողերու մասնաված իր մէջ բազմաթիւ դահեր ողջակէզ կանէր: Թատրոնը 2000 հոգի պարունակելու չափ ընդարձակ է, բայց նոյն գիշերը հանդիսականաց թիւը 1700 հոգի էր: Զիշդ վարագոյրը բացվելու վայրկեան, բնի առատադին ներքնակովը դեռ տեղված դաղերից մինը բռնկելով և կրակը անմիջապէս վարագոյրների հաղորդելով, յանկարծ feuer! (հրէք) հարագուշակ և տոկալի ճիւղ կը սկսէր: Գազերի օգնութեամբ կրակը դժուարաբար արտել միայն 700 հոգի կան, ապա մինչև օթիակները և գետնայարկը կը հասնէ: Թատրոնը ընդամենը երեք դուռ ունի, որոնք անբաւական են հանդիսականաց փախուստը դիւրացնելու, մասնաւորապէս այդպիսի եղանակաւ խոյս տալու դժուարութեանց մէջ, Վերնայարկը գտնվում էր խոճապու սանդուղիների վար գահավիթելու ժամանակ, մէկը մէկ ոտնակով կանեն, կը խեղդեն, կը ջախջախեն, կը սպանեն, և յետոյ... ակամայ մարդասպանները իրենց գոհերին հետ ի միասին պէտք է այրվէին: Թատրոնի երեք դռները արդէն նեղ լինված են, իսկ պատուհանները, չէրքին մեծութեամբ նայելով մահուան զարհուրելի տանջանքը ամբողջ համար, ինքզինքնին լուսամուտներից վար կը նետեն, բայց չեն աղատվիր, այլ միայն մահու եղանակը կը փոխեն քաղաքատակի վրա ջարդովոր: Աղեկից հրդեհը մինչ լոյս տեսց, և ահա «անորդ և կրճատել աստամենց» պատգամին իրականութիւնը առաւօտուն երևան ելաւ: Գիշերը ժողովարդը ոչինչ չը գիտէր և կը յուսար որ դո՛ւ չունի, բայց առաւօտուն, հայրը տղուն խելով էր սրտաւ, մանկամարդ աղջկանը անհետացել էին, մատաղա պատանիներ և երիտասարդներ բացակայ էին, ընտանեաց հայրեր, նորագոյս ամուսիններ չը կային: Կրկին յոյս կար. կարելի էր խուսափելու յաջողած, վիրաւորաբաններ դեռ կենդանի էին: Սակայն երբ հրդեհը վիճուորդ և տոթիկանք ժամը 10-ին սկսան այրված դիակներու կոյրերը հրդեհի աւերակներից դուրս հանելով ընդհանուր հիւանդանոցը փոխադրել, այն ժամանակ տարասէր փեկի էր աչքի երեքսած անկարագրելի տեսարանը, արտաճակի էր դիակների Կերպրելը, նրանց վրա մարդկային մնացորդի հետք և նոյրը անգամ չէր մնացել, նման էին վառարանից դուրս հանված կիսախանձ փայտի կտորներու: Գիակների հիւանդանոց բերելու նպատակը այն է, որպէս զի տեղերը քան այցելին և այդ մարդկային մարմնոյ բեկորներից իրենց պատկանածը պահանջեն, բայց ինչպէս կարելի է ճանաչել: Կանայք, ունանք քորսեղը դեռ մէջքը, ունանք 12 կոճակներով ձեռնոցներ հագած, ունանք լազուլը, սկսած ոսկի ապարանջաններով զարդարված, Լուի XV-ի ունեւորներ յոյս, իսկ դուստրեր, ունանք բացակայ, այլոց՝ բոլորովին անձանակի և ածխոյ կտորներ, անդին երեխաներ, պատանիներ, հաւած և միմանց կզած, աստիճան կիսակէզ չափահաս մարդիկ, որոնց ոտները դեռ կը միանան, երիտասարդներ, ծերունիներ, ոսկի շղթայ և ժամացոյցներով ամենքը զարհուրելի կերպով այրուած, ջարդված և յոյսաւոր: Ներկայացե՛ք, ինչ քստմեկի և ահելի վայրկեան, հայրեր, մայրեր, եղբայրներ, սա դիակների վրա հետազոտութիւններ պէտք է անեն իրենց ամենասիրելիները ճանաչելու և գտնելու համար: Մինչ այս բոլորիս, մօտ 400 դիակներ դուրս հանված են, բայց ասում են դեռ ևս աւերակաց

մէջ միմանց վրա դիզված և ածուխ դարձած դիակներ կան: Այս աղէտը գերազանցեց Նի... Ի և Հիսսայի թատրոնների հրդեհները. ամբողջ Վիեննան լաց է լինում, դարեր է ի վեր Վիեննայում երբէք այսպիսի դառնամահ մի դէպք տեղի չէ ունեցել: Հասարակութեան սնապաշտ մարդ՝ Սպարա-Ներարի այցելութեան և հետը բերած ապերժանկութեան հետեանքը լինել կը կարծէ սոյն դժբաղդութիւնը, աւելորդ է ասել որ անտեղի կարծիք է: Այսու ամենայնիւ մեծ և անմիջապէս է Վիեննայի սուգը: ***
«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ
Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 դեկտեմբերի: «Прав. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է, Հիւսիսային Կովկասը աղ մոցնելու արգելքը ոչնչացրած է: Սակաված գործերը աղի յափշտակութեան մասին դադարեցնելով են: Կուբանի և Տերակայա զօրքերի լճերի աղի արդիւնաբերութեան և վաճառման սահմանափակումը փոփոխվում է: Լրագիրները դեկտեմբերի 11-ից հաղորդում են. Անտարտիկ ընկերութեան մէջ կարգացվեցաւ իշխան թուամսօվի մեծ զեկուցումը Կովկասի անառնների արդիւնաշահութեան մասին: Ինքերները առաջարկում էր արդիւնաշահութիւն մասնաւոր գումարներով և ընդարձակ սահմաններով: Պրօֆէսոր Վերելսա պատասխանեց յօգուտ աւելի կանծաւոր արդիւնաշահութեան, որ չէ ոչնչացնում անտառները: Կովկասեան նաւթի արդիւնաշահութեան գլխավոր ընկերութիւնը Լիօնի մէջ իր ներկայացուցիչ ընտրեց Նօփօսելսկուն, իսկ փոխ-նախագահ Ջերշեվսկուն: Նիւթը ուղարկելու համար կազմվում է նաւեր կառուցանող ընկերութիւն: Այդ նպատակի համար Միջերկրական ծովի ընկերութիւնը սուանձին նաւեր է կառուցանում: Չերեքինի վրա բեկովիք արձակելու մասին դատաստանական գործը նշանակված է դեկտեմբերի 14-ին փակված դռներով: Ենթադրված է Վօլգա գետի վրա մեծ նաւահանգիստ կառուցանել, որտեղ ձմեռը կը մնան նաւերը: Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 դեկտեմբերի: Կառավարչական հաղորդութիւն. դեկտեմբերի 7-ին Սեվաստօպոլի գանձարանից յափշտակված է 47,000 ռ.: Դեկտեմբերի 9-ին Արմենակի մէջ ճափրէսկայա նահանգի կալուստորված են երեք մարդ, որոնց մօտ գտել են 27,000 ռ. գողացած փողերից: Լրագիրները դեկտեմբերի 12-ից հաղորդում են. քննող մասնագործը, որ նշանակված էր դաշտային ինտենդանտսովի գործողութիւնները անցեալ պատերազմի ժամանակ քննելու համար, ոչնչացրած է: Սանկոփսկու և Մենիկովի գատաստանական գործը դեկտեմբերի 14-ին չի քննվի: Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 դեկտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ռ. 75 կ., երկրորդ 90 ռ. 50 կ., երրորդ 91 ռ. 25 կ., չորրորդ 90 ռ. 62 կ., հինգերորդ 90 ռ., 75 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ռ., երկրորդ 216 ռ. 25 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ռ. 25 կ., երկրորդ 90 ռ. 25 կ., երրորդ 90 ռ. 25 կ., ոսկի 7 ռ. 83 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25,31 պէնս, Ամստերդամի վրա 128,25 պէնս, ռուսաց 100 ռ. Համբուրգի վրա արժէ 215 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա 266 փրանկ 50 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է: Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՐՈՒՆԻ